

Голові спеціалізованої
вченої ради ДФ 20 051.081
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору мистецтвознавства, професору
Карась Ганні Василівні
(76018, Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57)

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата мистецтвознавства, доцента, доцента
кафедри музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Бобечко Оксани Юрїївни

на дисертаційну роботу Кубік Ольги Євгенівни

«Ансамблеве мистецтво бандуристів України та діаспори:

історія, теорія, виконавська практика»,

поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 02 Культура і
мистецтво за спеціальністю 025 Музичне мистецтво

Одним з пріоритетних завдань, які видаються особливо актуальними на сучасному етапі інтеграції України в європейський та світовий культурно-мистецькі простори, є збереження самобутніх зразків національної музичної культури, які якнайкраще сприяють формуванню специфіки української культури та утвердженню національно-орієнтованого культурно-мистецького простору нашої держави.

В цьому контексті вирішальну роль відіграють оригінальні надбання мистецької скарбниці власного народу, одним з яких є творчо-виконавська спадщина кобзарів та бандуристів. Саме завдяки народним співцям до нашого часу збереглися унікальні зразки українського музично-поетичного епосу, які не мають аналогів у світовій музичній культурі.

Варто зауважити, що до початку ХХ століття виконавство на національному музичному інструменті носило виключно індивідуальний характер. Зародження колективного бандурного виконавства, як нового виду музикування, пов'язане з іменем Гната Хоткевича, котрий 1902 року на XII Археологічному з'їзді, що проходив у Харкові, вперше зумів об'єднати кобзарів у малі ансамблі (дует, тріо, секстет). Від того часу ансамблевий вид виконавства на бандурі пройшов більш ніж столітній період утвердження та розвитку і сьогодні широко представлений як в Україні, так і за кордоном. Творчо-виконавська діяльність різноманітних за складом колективів залишається невід'ємною складовою частиною музичної культури України та зарубіжжя і відіграє вагомий роль у популяризації національного музичного мистецтва. Технічні можливості сучасної бандури, загальне піднесення фахового виконавського рівня виконавців та широкий репертуарний діапазон розмаїтих за стилями, формами та жанрами музичних композицій, що сьогодні репрезентуються численними колективами малого та великого складу, складають неповторну основу сучасного колективного бандурного музикування як в Україні, так і за кордоном.

Успішне функціонування колективного виконавства на бандурі спричинило потребу теоретичного осмислення цього явища, яке знайшло висвітлення в ряді монографічних видань, наукових розвідок, дисертаційних досліджень та публіцистичних дописів. Однак на етапі сьогодення не вирішеними залишаються проблемні питання, що торкаються дослідження історії, теорії та виконавської практики ансамблевого мистецтва бандуристів України та діаспори. В цьому контексті особливо **актуальним** видається рецензоване дисертаційне дослідження Кубік Ольги Євгенівни на тему «Ансамблеве мистецтво бандуристів України та діаспори: історія, теорія, виконавська практика», в якому авторка репрезентує глибоке вивчення та осмислення окресленої проблематики та актуалізує її в сучасному культурно-мистецькому дискурсі.

Дисертація Кубік Ольги Євгенівни має чітко продуману структуру: складається зі вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел, який містить 402 найменування, та додатків. Загальний обсяг дисертації (разом з додатками) – 316 сторінок, 200 з яких включають основний текст дослідження. Загалом робота є завершеною науковою працею, технічне оформлення якої відповідає встановленим вимогам МОН України.

У **вступі** дисертанткою обґрунтовано актуальність обраної тематики; чітко сформульовано мету роботи та визначено завдання; означено об'єкт дисертаційної роботи та предмет дослідження; представлено широкі хронологічні та географічні межі дослідження; подано коротку характеристику його результатів, а також практичне значення; виявлено особистий внесок здобувача. Вичерпною є й інформація щодо апробації результатів дисертаційної роботи.

Відзначимо, що для досягнення мети, яка полягає в «системному аналізі формування та розвитку ансамблевих форм бандурного мистецтва в Україні та за кордоном крізь призму їх творчих здобутків» (с. 18), авторка дисертаційного дослідження цілком слушно поставила перед собою ряд завдань, успішне вирішення яких продемонструвало розвиток ансамблевого бандурного виконавства України та діаспори у динаміці та часовій послідовності, а також засвідчило взаємодію його складових, а саме інструментарію, композиторської та диригентської творчості, концертного виконавства і звукозаписувальних практик, а також творчих і освітніх методологічних напрацювань.

Наукова концепція роботи зумовила використання авторкою ряду методів, зокрема і специфічних, а також ґрунтовної теоретичної бази, використання яких в процесі дослідження дозволило визначити актуальну **наукову новизну**, а відтак продемонструвати значущість здобутих результатів дисертаційної роботи, в якій вперше було класифіковано однорідні ансамблі бандуристів за кількістю виконавців (камерні колективи і капели), типами

інструментарію (київсько-чернігівським і харківським), жанрами репертуару (інструментальні та вокально-інструментальні), виконавською стилістикою; проведено типологізацію мішаних колективних форм бандуристів (за участю академічних та народних інструментів); узагальнено тенденції розвитку дуетної та великої форми (капели) ансамблевого мистецтва бандуристів; визначено критерії виконавської оцінки ансамблевого мистецтва бандуристів; введено до наукового обігу аналіз регіональних творчих здобутків колективів України, зокрема Прикарпаття. Також дисертанткою доповнено визначення репертуарних тенденцій в ансамблевому виконавстві бандуристів; систематизацію здобутків ансамблевих колективів української діаспори; аналіз розвитку звукозаписної діяльності бандуристів України та зарубіжжя. У дисертаційній роботі знайшов продовження аналіз виконавських здобутків бандурних колективів України та зарубіжжя на рівні творчих досягнень їх керівників, диригентів, солістів; визначення засад обробки та аранжування для різних типів ансамблів бандуристів.

Науковий підхід, системність, відповідна послідовність вирішення завдань, безпосередня практика досягнення наміченого зумовили структуру дисертаційного дослідження, яка фактично, тією чи іншою мірою, охоплює різні аспекти проблемних питань, що піднімаються в роботі, а саме мистецтвознавчі, культурологічні та методологічні аспекти дослідження ансамблевого мистецтва бандуристів (**розділ 1**); колективне виконавство бандуристів в історичній ретроспективі XX – початку XXI століття (**розділ 2**) (серед іншого тут особливо потрібно відзначити частину роботи, в якій ґрунтовно і вичерпно висвітлюється творчо-виконавська діяльність бандурних колективів (камерних, однорідних та мішаних (с. 78–85) та великих (с. 116–127) Прикарпаття); теорія і практика бандурного ансамблевого виконавства (**розділ 3**).

Варто також відмітити переконливість запропонованих дисертанткою **висновків**, які вичерпно підкріплюють теоретичні результати дослідження відповідно до укладених розділів.

Серед позитивних моментів, на яких також хотілося б акцентувати увагу – ґрунтовні **додатки**, які безумовно суттєво унаочнюють та доповнюють теоретичну частину роботи, увиразнюють її сутність. Увесь цей матеріал, який вдало доповнює виклад напрацьованого матеріалу, що вміщений в розділах основної частини дисертації, укладено у додатках обсягом 69 сторінок.

Не можна не відзначити опрацювання авторкою дослідження достатньо великого масиву **наукових джерел** (список налічує 402 позиції), які доречно вжиті в тексті дисертації. Відрадною є й кількість опублікованих авторкою праць (15 публікацій, з яких 4 – у фахових виданнях України категорії «Б», зокрема 3 – за спеціальністю 025 Музичне мистецтво; 3 – у періодичних зарубіжних виданнях; 8 (матеріали і тези конференцій) – у апробаційних виданнях), у яких великою мірою відображаються результати дисертаційного дослідження. Це дає підстави стверджувати, що кандидатська дисертація Ольги Євгенівни Кубік за своїм науковим рівнем, кількістю публікацій та апробацій відповідає сучасним вимогам до написання такого типу кваліфікаційних робіт.

Визнаючи вагомий внесок у наукове осмислення сучасного ансамблевого виконавства на бандурі, зроблений Ольгою Євгенівною Кубік у представленому дослідженні «Ансамблеве мистецтво бандуристів України та діаспори: історія, теорія, виконавська практика» і наголошуючи на його оригінальності, варто надати й кілька **зауваг-запитань** чи радше побажань, які можуть бути враховані дисертанткою у подальших наукових розвідках цієї важливої для розвитку національної музичної культури мистецької царини.

Так зокрема в першому розділі увагу привернуло таке твердження «... Ансамблеве виконавство на бандурі – явище в історичній хронології розвитку мистецтва нове, а для кобзарства, в основі якого була індивідуальна чоловіча героїко-епічна традиція, стало винятком. Зустрічаються лише окремі відомості про наявність бандуристів в оркестрах панських дворів, де

були спонтанні об'єднання в дуети, тріо, інші ансамблі для виконання творів соціально-побутового призначення» (с. 26–27). На нашу думку, авторці вартувало б подати посилання на першоджерело для більшої достовірності і розуміння поданої тези.

Виходячи з наступної цитати «...Тип єдиного для бандуристів інструментарію був обґрунтований Хоткевичем на основі харківського типу бандур і харківського способу гри. Це ставало новими засадами формування ансамблевого виду виконавства, який об'єднував камерно-ансамблеві традиції, хоровий спів, традиційне кобзарство, зокрема основи його інструментарію та репертуару» (с. 30), яку авторка використала в тексті роботи, виникає наступне запитання: «Скажіть, чи є сьогодні перспектива для функціонування та поширення ансамблів бандуристів, де виконавці грають на бандурах харківського типу і відповідно харківського способу гри? Чи знаєте ви такі сучасні колективи?»

У висновках першого підрозділу зазначено, що «... процеси академізації – входження бандури у сферу навчання, опанування різних методик гри та співу, формування регіональних шкіл, а також значна сфера конструктивного удосконалення інструмента слугувала вагомою базою для засад активного розвитку бандурного мистецтва у його різних формах, зокрема й ансамблевих» (с. 44). На нашу думку, окрім процесів академізації, дисертантці варто було б акцентувати увагу й на впливі процесів фемінізації, які мали місце в розвитку бандурного мистецтва окресленого періоду та мали вагомий вплив на розвиток колективного музикування на бандурі.

В другому розділі авторка пропонує класифікувати різноманітні форми спільного бандурного виконавства. Виділяючи основні типи відповідно до критеріїв, вона зокрема зазначає: «... За гендерним складом учасників: - однорідні (чоловічі, жіночі, дитячі); - мішані; - сімейні» (с. 61–62). На нашу думку, тут варто насамперед акцентувати увагу на складах колективів, які визначаються за статевою ознакою, оскільки гендер – соціальний конструкт, який визначає соціальну стать людини, та віковою (дитячі, підліткові)

приналежністю. У цьому ж розділі авторка використовує поняття «вуличні ансамблі» (с. 62). Просимо дати йому означення та назвати приклади подібних колективів.

Наступне зауваження-побажання виникає з цитати, яка міститься у третьому розділі. «... Серед учасників фестивалю особливої уваги заслуговує єдина в Україні чоловіча капела незрячих бандуристів «Карпати», яку в 1953 р. заснував учень Юрія Сінгалевича, інвалід зору Юрій Данилів. Слід зазначити, що у світі чоловічих капел незрячих бандуристів лише чотири» (с. 140). З огляду на унікальність такого роду колективів, а також на окреслену проблематику дисертаційної роботи, в якій досліджується ансамблеве мистецтво бандуристів України та діаспори, на нашу думку, було б доречним назвати ці унікальні колективи та окреслити їх творчо-виконавський стиль. Також вартувало б більше уваги приділити мистецькій діяльності перемиського ансамблю «Бандура» (Польща) (с. 110) під керівництвом О. Попович як такого, що зробив значний внесок у розвиток та популяризацію виконавства на бандурі, зокрема й ансамблевого, на теренах сусідньої держави. Висвітлити особливості творчо-виконавської діяльності студентських ансамблів бандуристів, які функціонують на базі вищих музичних навчальних закладів Києва (НМАУ ім. П. Чайковського), Львова(ЛНМА ім. М. Лисенка) та ін., оскільки в контексті дослідження авторкою згадується колектив «Сонце» ХНУМ ім. П. Котляревського.

Проте висловлені зауваження та побажання не впливають на оцінку якості проведеного дослідження та не зменшують його наукової цінності. Проблемні моменти, які спонукають до дискусій, фактично підкреслюють назрілу потребу тематики дисертаційної роботи, багатогранність її проблематики.

Таким чином, дисертаційна робота Кубік Ольги Євгенівни на тему «Ансамблеве мистецтво бандуристів України та діаспори: історія, теорія, виконавська практика», становить самостійне наукове кваліфікаційне дослідження, котре містить сукупність нових наукових результатів і

теоретичних положень, вирізняється внутрішньою єдністю та логічністю викладу, а відтак засвідчує особистий внесок авторки в науково-теоретичне і практичне осмислення ансамблевого виконавського мистецтва бандуристів України та діаспори. Робота повною мірою відповідає вимогам МОН України: «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 21.03.2022 р. №341) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), які висуваються до дисертацій, а її авторка – Ольга Євгенівна Кубік заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 02 Культура та мистецтво за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Опонент:

кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри музично-теоретичних
дисциплін та інструментального підготовки
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка

Оксана Бобечко

